

Heydər Əliyev dərsləri

(əvvəli “Xalq qəzeti”nin
2023-cü il 7 və 13 may
nömrələrində)

Öz səhvlərinizin bəlasını çəkirsiniz

Doxsanıncı illərin ortalarında Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası ətrafında cərəyan edən xoşagəlməz hadisələr elmi ictimaiyyət arasında bir çəşqinlik yaratmışdı. Heydər Əliyev 1997-ci ilin yanvarında AMEA-nin rəhbərliyi, həqiqi və müxbir üzvləri, institut direktorları və aparıcı alimləri ilə görüşündə yaranmış vəziyyətin səbəblərini müzakirə etmişdi.

Eldar Salaş v (AMEA-nın o vaxtkı prezidenti-F.S.) görüşdə bildirdi ki, qanun qəbul olunub, indiyə qədər imzalanmayıb. Ulu öndər dərhal ona cavab verdi, bunda sizin günahınız var. Elə qanun qəbul edin ki, imzalansın. Bir tərəfdən deyirsiniz ki, akademiyanı kimsə dağıtmaq istəyir, o biri tərəfdən də 1992-ci ildə qərar qəbul etmişiniz ki, akademiya özünü idarə edən təşkilatdır, müstəqildir, filandır, heç kəsdən asılı deyil, bir Allaha tabedir. Elə bu dağıntı işini özünü etmişiniz. Nizam-intizam pozulanda, dövlətçilik pozulanda hər şey ola bilər.

O vaxt ki, – 1992-ci ildə – dövlətçiliyi pozurdular onda siz bu fürsətdən istifadə edib bunu pozmusunuz. Elə bildiniz ki, bu, sizə xeyir gətirəcək? Xeyir gətirməyəcəkdir. Görürsünüz gəlib nə günə düşdünüz? Ona görə öz səhvlərinizin bəlasını çəkirsiniz və mən bu səhvlərə yol verə bilmərəm. Bəli, mən göstəriş vermişəm o qanunu işləsinlər. Şübhəsiz ki, elm müstəqildir, başqa sahələrdəki kimi elmdə də demokratik prinsiplər tam tətbiq olunmalıdır. Amma Azərbaycanın Elmlər Akademiyası Azərbaycan dövlətinindir və Azərbaycanın Prezidentinə tabedir. Bu, özəl təşkilat deyil ki, özünüz-özünüzdən bir şey çıxarasınız...

Siz özünüzü kənara çəkmisiniz

1990-cı ilin Yanvar faciəsinə vaxtında siyasi qiymət verilməməsinin əsas günahkarları o dövrki hakimiyyət təmsilçiləri idi. 1997-ci ilin yanvarında AMEA-da keçirilən görüşdə Heydər Əliyev tanınmış bir çox ziyalıların, alimlərin də bu məsələyə münasibətdə biganə qalmasının bağışlanılmaz səhv olduğunu diqqətə çatdırdı:

– 1989-cu ildə Tbilisi hadisələri olmuşdu. Orada 16 adam həlak olmuşdu, özü də oraya kənardan qoşun gəlməmişdi, Zaqafqaziya Hərbi Dairəsinin qoşunları idi. Meydanda 16 adam həlak olmuşdu. Amma gürcülər bu məsələni qaldırdılar. Moskvada xalq deputatları, – sizlər də onların arasında vardınız, – həmin o Qurultaylar sarayında hamını ayağa qaldırdılar ki, həlak olanların xatirəsi yad edilsin. Qorbaçovu məcbur elədilər– o, gürcü xalqından üzr istədi. Amma ondan yarım il, yaxud yeddi-səkkiz ay sonra Azərbaycanın başına bundan on qat artıq bəla gəldi. Nə etdiniz? Bizdən, xalqımızdan üzr istədilərmi? Yox! Buna qiymət verildi? Yox! Həmin o yanvarın 24-25-də keçirilən plenumda – indi vəzifədə olan bəzi adamlar da var, deyirlər ki, biz nə edəcəkdik? – Görün, nə edərdiniz.

O vaxt Kommunist Partiyasının Mərkəzi Komitəsi ən yüksək, hakim dövlət strukturu idi. Sessiyada qəbul olunmuş qərarı təsdiq edəydiniz, təkrar edəydiniz, – əgər bundan artığına gücünüz, yaxud qüdrətiniz çatmırdısa. O plenumda iştirak edənlərin bəziləri buradadır, mən sizin özünüzdə deyirəm – onu təsdiq edəydiniz, təkrar edəydiniz, yaxud da ona bənzər bir bəyanat qəbul edəydiniz ki, Azərbaycan KP MK plenumu Azərbaycan xalqına qarşı edilmiş hərbi təcavüzü pisləyir və tələb edir ki, buna son qoyulsun. Bunu etmədiniz. Camaat küçələrdə qırıldı. Küçələrdə partiya biletlərini atanlar atdı, yandıranlar yandırdı. Amma Mərkəzi Komitənin üzvləri, deputatlar faciədən beş gün sonra yığışdılar, ağızlarına su alıb oturdular, cinayətkarları da başladılar müdafiə etməyə.

Budur, bizim tariximiz! Bu, həqiqətdir. Bu həqiqətdən heç kim qaça bilməz. Ona görə də, Eldar (Salayev-AMEA-nın o vaxtkı prezidenti-F.S.), sən necə çıxış etmişən, hansı cür çıxış etsən də onun qiyməti yoxdur. Çünki niyə, mən bunu belə hesab edirəm. Sənin mart ayındakı çıxışını oxumamışam, bilmirəm. Amma əgər sən orada çıxış edib ittiham etmişənsə, doğrudan da, öz etirazını bildirmişənsə, nəyisə tələb etmişənsə, gətir o sənədi, qoy mənim qabağıma, deyim onu səhə televiziya ilə versinlər. Gətir o stenoqramı. Amma sən orada durub onu bir balaca tənqid etmişənsə, bunu bir balaca tənqid etmişənsə – hesab edirsən ki, böyük iş görmüşən – bu, böyük iş deyil.

... Ona görə Qanlı Yanvar faciəsinin günahkarları, – şübhəsiz ki, onlar məlumdur, həm Moskvada, həm də Azərbaycanda – başqaları da. O cümlədən sizin çoxunuz da ki, bu işlərə biganə qalmısınız, özünüzü kənara çəkmisiniz – bağışlanılası deyil. Qətiyyəyən bağışlanılası deyil!

Səməd Vurğunu heç kim qınaya bilməz

Müstəqilliyin ilk illərində müəyyən dairələr sovet dönəmi ədəbiyyatından tamamilə imtina etmək barədə məsələ qaldırır, o dövrün yazıçı və şairlərini kommunist rejiminə xidmət etməkdə günahlandırır. Tanınmış ədəbiyyat xadimləri, o cümlədən, Səməd Vurğun ciddi tənqid hədəfinə çevrilmişdi. Heydər Əliyev isə “Səməd Vurğunu heç kim qınaya bilməz”– deyərək, öz fikrini belə əsaslandırmışdı:

– Səməd Vurğunun əsərləri öz dövründə yazılıbdır. O dövrün hökmü, tələbləri Səməd Vurğunun əsərlərində də öz əksini tapıbdır. Bu gün heç kəs buna görə Səməd Vurğunun əvəzindən üzr istəməməlidir. Səməd Vurğunun bütün əsərləri ilə Azərbaycan xalqı əvvəldən axıradək fəxr edir, bundan sonra da fəxr edəcəkdir.

Səməd Vurğun komsomola həsr etdiyi poemasında da, Kommunist Partiyasına həsr etdiyi “Zamanın bayraqdarı” poemasında da öz əqidəsinə xidmət edib, öz əqidəsinə sadıq qalıbdır, eyni zamanda, yüksək şeir sənətini nümayiş etdiribdir.

Şərqdə həmişə şeir böyük hörmətə layiq olubdur və hər bir şair öz dövrünün aşiqi olubdur, öz dövrünü yazıbdır. Biz buna görə keçmiş əsrlərin heç bir şairinə hər hansı bir mənfi münasibət göstərə bilmərik və kimisə qınaya bilmərik. Səməd Vurğunu da heç kəs qınaya bilməz ki, o şeirləri, poemaları yazıbdır.

İran bizim daxili işlərimizə qarışmamalıdır!

1997-ci ilin martında Fransaya səfəri zamanı mətbuata bəyanatla çıxışı zamanı fransız jurnalistin İranda bağlı verdiyi suala Heydər Əliyev tutarlı və əsl hədəfə tuşlanmış cavab verir.

Sual: Cənab Prezident, Sizinlə qonşu olan bir dövlət də var, onun haqqında danışmamışıq. Bu, İran dövlətidir... Bilmək istədim ki, İrana Siz necə baxırsınız, ümumiyyətlə, İrandan inqilabın ixrac edilməsi faktı, prosesi olubmu? Ümumiyyətlə, İranın gələcək inkişafını necə görürsünüz?

Cavab: İran bizim böyük qonşumuzdur. Bizim İranla çox böyük sərhədimiz var. İranda da çoxlu azərbaycanlı yaşayır. Bəzi məlumatlara görə, İranda 30 milyona qədər azərbaycanlı yaşayır. Elə bilməyin ki, siz burada, Fransada hər şeyi bilirsiniz. Çox şeyi bilmirsiniz.

Jurnalist: Siz bu 30 milyon deyəndə mənşəcə azərbaycanlı olan iranlıları nəzərdə tutursunuz?

Cavab: Əlbəttə, azərbaycanlıları deyirəm. Necə mənşəcə? Bunlar həqiqi azərbaycanlılardır. Tarixən Azərbaycan keçmişdə bir olubdur. XIX əsrin əvvəllərində Rusiya ilə İran arasında gedən müharibələr nəticəsində Azərbaycan iki yerə parçalanıbdır. Onun çox hissəsi İranın tərkibində qalıb, indi də oradadır. Az hissəsi Rusiyanın tərkibində qalıb. Rusiyanın tərkibində olan həmin o Azərbaycan da. Bizim aramızda ancaq Araz çayı var. Bəzi yerlərdə heç Araz çayı da yoxdur. İranda olan kəndlə bizim kəndin arasında yüz metrlik məsafə var. Ona görə də sərhədimizin İran tərəfində olan əhalinin hamısı azərbaycanlıdır. Bunu siz bilməlisiniz.

...O ki qaldı İslam inqilabının Azərbaycana təsirinə, bunun Azərbaycana heç bir təsiri yoxdur. Mənim təmsil etdiyim müstəqil Azərbaycan Respublikasının öz dövlət quruluşu, dövlət prinsipləri var. İran Respublikasının da öz dövlət quruluşu, öz yaşayış prinsipləri var. Biz onların daxili işlərinə qarışmırıq, onlar da bizim daxili işlərimizə qarışmamalıdır...

Eyni gözlə baxmayın

Heydər Əliyev diplomatiya etikasına xatirə dost, qardaş, qonşu ölkə adlandırdığı İranın həmişə Azərbaycana qarşı düşmən mövqedə dayandığını, xüsusilə Birinci Qarabağ müharibəsində Ermənistanla hərtərəfli dəstək göstərdiyini çox yaxşı bilirdi. Bəzi görüşlərdə fars rejiminin Azərbaycana münasibətdə birtərəfli, ədalətsiz mövqə tutmasını bu ölkənin yüksək səviyyəli rəsmilərinin üzünə deyirdi. 2002-ci ilin aprelində İranın xarici işlər naziri Kamal Xərrazinin ölkəmizə səfəri zamanı da belə bir hal olmuşdu.

Heydər Əliyev: Ermənistan–Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həll olunması sahəsində sizin bundan sonra da səylər qoymaq məqsədiniz mən alqışlayıram və təşəkkür edirəm. Bu münaqişə artıq çox illərdir davam edir. Münaqişənin həll edilməsində dost, qardaş, qonşu ölkə olan İranın həm dəstəyinə, həm də yardımına həmişə ehtiyacımız olubdur. Bu gün də belədir. Ancaq Ermənistanla əlaqələrinizin yaxşı olması sizin siyasətinizin nəticəsidir. Amma mən istəməzdim ki, siz Azərbaycanla Ermənistanla olan münasibətinizi bir tərəzidə eyni çəkiddə saxlayasınız. Siz buyurdunuz ki, xoşbəxtlikdən Azərbaycan ilə yaxşı əlaqə qurmusunuz, Ermənistanla da yaxşı əlaqə qurmusunuz, bu da Ermənistan–Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həll olunmasında faydalı ola bilər. Bu doğrudur. Ancaq Azərbaycan əlaqələrini İran–Ermənistan əlaqələri ilə bərabərləşdirmək olmaz. Çünki bizim ölkələrimizi, xalqlarımızı bir-birinə bağlayan böyük tarixdir, bizim tarixi köklərimizdir, bizim müştərək mədəniyyətimizdir, adət-ənənələrimizdir, bizim bir dinə mənsub olmağımızdır. Amma Ermənistanla sizin, yəqin ki, ancaq iqtisadi əlaqələriniz var. Ona görə rica edərdim ki, bu əlaqələrə eyni gözlə baxmayasınız. İqtisadi məsələlər, hansılar ki, siz dediniz, həqiqətən, bizim əlaqələrimizdə belə problemlər var. Biz bunları təcridən həll edirik. Xatirinizdədir, bizim müştərək iqtisadi komissiyamız bir neçə vaxt bundan öncə İranda toplaşdı və orada çox yaxşı müzakirələr keçdi. Ancaq hələ işlərin çoxu həll olunmayıbdır. Mən öz tərəfimdən əlavə göstərişlər verəcəyəm ki, bu əlaqələrin inkişaf etdirilməsi üçün həm bizim müştərək komissiya çərçivəsində, həm də bütün başqa sahələrdə lazımi tədbirlər görülsün.

Kamal Xərrazi: Zati-aliləri, çox sağ olun. İran Azərbaycan arasında bizi bağlayan əlaqələr, o cümlədən, tarixi, mədəni, dini əlaqələr, sözsüz ki, hər iki xalq üçün böyük sərvətdir. Biz bunların əsasında mövcud olan imkanlardan gələcək üçün geniş istifadə etməliyik. Amma bəlkə də bunları – İranın Azərbaycanla və İranın Ermənistanla əlaqəsini müqayisə etmək olmaz. İstər dərinliyi baxımından, istərsə də vüsəti baxımından İran Azərbaycanın münasibətlərindən həddi-hüdudu ola bilməz.

(ardı var)

Təqdim etdi:
Faiq SADIQOV,
Əməkdar jurnalist